

ВПЛИВ ФАХОВОЇ ПРАКТИКИ НА ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ УМІНЬ

У статті проаналізовано вплив фахової практики на формування у студентів професійно значущих вмінь. Визначено та описано вміння майбутніх учителів природничих дисциплін. Описано та обґрунтовано рівень впливу фахової практики на професійно значущі вміння майбутніх учителів природничих дисциплін.

Ключові слова: професійно значущі вміння, фахова практика, майбутній учитель.

В статье проанализировано влияние профессиональной практики на формирование у студентов профессионально значимых умений. Определено и описано умение будущих учителей естественных дисциплин. Описан и обоснован уровень влияния профессиональной практики на профессионально значимые умения будущих учителей естественных дисциплин.

Ключевые слова: профессионально значимые умения, профессиональная практика, будущий учитель.

In the article influence of professional practice is analysed on forming for students professionally meaningful abilities. Certainly and ability of future teachers of natural disciplines is described. The level of influence of professional practice is described and grounded on professionally meaningful abilities of future teachers of natural disciplines.

Key words: professionally meaningful abilities, professional practice, future teacher.

Підготовка майбутнього учителя природничих дисциплін до професійної діяльності відбувається як професійне становлення його особистості. Цей процес являє собою складну систему змін та переосмислень у свідомості майбутнього фахівця, що відбиваються в його поведінці, ставленні до професійної діяльності та життя в цілому. Для будь-якого кваліфікованого спеціаліста необхідні не тільки глибокі знання з предмету, практичні навички роботи, а й особливу увагу слід приділити професійно значущим особистісним вмінням майбутнього педагога.

Мета статті. Проаналізувати вплив фахової практики на формування у студентів професійно значущих вмінь.

Становлення учителя – це не лише формування його як особистості, а й формування його як професіонала, що володіє спеціальними знаннями в певній галузі педагогічної діяльності [3].

Успішність професійної підготовки у вищому навчальному закладі залежить від педагогічних умінь майбутнього учителя, а недостатній їхній розвиток у певній групі студентів є причиною недостатньої професійної успішності.

Уміння – це більш-менш завершений спосіб виконання деяких дій, які базуються на знаннях або навичках, набутих людиною у процесі діяльності [2, С. 117 – 123].

О. Савченко визначає вміння як готовність людини ефективно виконувати дії відповідно до мети і умов, у яких необхідно діяти, а навичку – як усталений спосіб виконання дій, сформований у результаті багаторазових повторень [5, с. 28].

Педагогічні вміння – це не просто дії, а взаємодії, органічно пов'язані зі структурою світогляду учителя [7, с. 145].

На думку О. Щербакова педагогічні вміння – це володіння складною динамічною сукупністю психічних і практичних дій, спрямованих на творче виконання професійних функцій учителя, що забезпечує високий рівень його майстерності як вихователя [9, с. 50].

Нам імponує думка В. Сластьоніна, який визначає педагогічні вміння як здатність учителя використовувати знання й навички, попередній досвід для рішення не тільки типових, але й оригінальних педагогічних завдань [6, с. 173 – 174].

І. Зимняя вважає: що Педагогічні уміння – це сукупність найрізноманітніших дій учителя, які перш за все співвідносяться з функціями педагогічної діяльності, значною мірою виявляють індивідуально-професійну компетентність [4, с.132 – 134].

У ході нашого дослідження ми виділили такі професійно значущі вміння майбутніх учителів природничих дисциплін:

1. Методичні вміння до них ми відносимо вміння організувати екскурсії, уроки, позакласні заходи, уміння заповнювати журнали спостережень, щоденники практики; також входять уміння працювати зі змістом навчального матеріалу, виділяти вузлові питання певного предмету, здійснювати міжпредметні зв'язки, формувати в учнів певні вміння та навички.
2. Дидактичні вміння стосуються розвитку у студентів умінь складати завдання і задачі різного рівня складності, проблемні питання, розробляти тести, швидко і правильно ставити запитання, перевіряти письмові роботи.
3. Творчі вміння – уміння виділяти, систематизувати, передбачати можливі прорахунки у своїй професійній діяльності, творчий підхід до організації уроків та позакласних заходів із предмету.
4. Інформаційні вміння передбачають опанування та осмислення наукової інформації.
5. Уміння розподілу уваги (уміння виділяти головне, першочергове, своєчасне виконання вправ,

- практичних завдань, оформлення документації).
6. Самоосвітні вміння (вміння використовувати у своїй педагогічній діяльності самостійно здобуті психолого-педагогічні знання, домагатись індивідуальної методики роботи, підвищувати свій освітній рівень).
 7. Організаційні вміння (уміння цілеспрямовано організувати і проводити педагогічний процес на основі знань, ефективно застосовувати методи й засоби навчання, прогнозувати педагогічну діяльність, її цілі, завдання).
 8. Дослідницькі вміння (уміння організувати роботу учнів на навчально-дослідницькій ділянці, у куточку живої природи, на пришкільній ділянці, уміння проводити екскурсію в природу).
 9. Практичні вміння (до них ми відносимо вміння користуватися лабораторним посудом, обладнанням для польових робіт, уміння виконувати лабораторні та польові досліді).
 10. Комунікативні вміння (передбачають співпрацю в педагогічному колективі, роботу з дітьми та їхніми батьками, застосування педагогічних прийомів впливу на колектив).

Для виявлення впливу фахової практики на вміння вищезазначені нами проведено анкетування студентів природничо-географічних факультетів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. На цьому етапі дослідження брали участь 568 студентів I – IV курсів денної форми навчання.

Для студентів було розроблено анкети з закритими питаннями, анонімні, відповідно до чинних вимог та рекомендацій [1, с. 8]. Анкета включала 11 запитань. Перше питання позначалося словами: «так», «ні», на третє та наступні питання відповіді позначались аналогічно символами «так» чи «ні», з подальшим поділом відповіді «так» на «сильно», «середньо» та «мало».

Метою анкетування було виявлення рівня впливу фахової практики на професійно значущі вміння майбутніх педагогів.

Одержані дані свідчать, що студенти досить високо оцінюють вплив фахової практики на професійно значущі вміння. На питання: «Чи впливає фахова практика на формування у Вас професійно значущих умінь?» 85% студентів відповіли «так», 15% респондентів – «ні». Для уяочнення результатів відповідей побудовано діаграму (рис. 1).

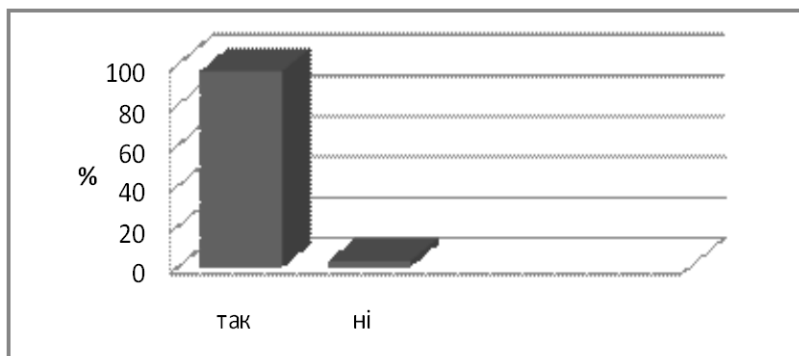

Рис. 1. Вплив фахової практики на професійно значущі вміння майбутніх учителів природничих дисциплін

Наступні питання анкети, виявили, на формування яких саме професійних умінь фахова практика має найбільший вплив. Результати відповідей засвідчили, що 38,46% респондентів вважають, що фахова практика суттєво впливає на формування методичних умінь майбутніх учителів природничих дисциплін, 50,96% — відзначають середній вплив, 10,58% — вважають, що практика несуттєво впливає на формування методичних умінь. Стосовно інформаційних умінь маємо такі результати: 19,23% студентів відзначають сильний вплив, 21,15% – середній, 59,62% – зазначають низький вплив практики. На формування творчих умінь фахова практика має такий вплив: у 28,85% спостерігається сильний вплив, у 59,29% – середній, та у 11,86% вплив відсутній взагалі. Результати вищезазначені, на нашу думку, можна пояснити репродуктивним рівнем засвоєння знань та умінь студентів, їхнім небажанням виявляти творчу активність та ініціативу під час поставлених перед ними завдань. Вплив на дидактичні вміння такий: у 20,19% респондентів – сильний, 59,94% – середній, 19,87 – слабкий. Уміння розподілу уваги мають такий показник впливу: у 40,06% – сильний, 29,81% – середній, 19,87 – слабкий, у 10,26% студентів вплив відсутній взагалі. Такий результат ми пояснюємо тим, що студентам важко було змінювати методи роботи, вони тривалий час аналізували, систематизували, узагальнювали, порівнювали, виконували практичні завдання. Результати вивчення питання впливу на комунікативні вміння респондентів, такі: 71,15% студентів відзначають сильний вплив, 9,63% – середній, 8,97% – малий, та 10,25% студентів вважають, що вплив відсутній. На нашу думку, відсутність впливу можна пояснити пасивністю й незацікавленістю студентів під час проходження практики, їхньою замкненістю, небажанням висловлювати свої думки та прислуховуватися до інших. На організаційні вміння фахова практика впливає так: 59,94% – зауважують сильний вплив, у 30,13% опитаних – середній вплив, 9,93% – незначний. Найвищий показник впливу фахової практики на дослідницькі вміння спостерігається у 89,42% опитаних студентів, у 10,58% цей показник низький. Самоосвітні вміння мають

такий рівень впливу: 19,87% – сильний, 50% – середній, 20,19% – низький, у 9,94% вплив на самоосвітні вміння відсутній. Ми пояснюємо це тим, що завдання, які ставилися перед студентами, не набували особистісного смислу, відповідно, не виникало бажання виробити стійке прагнення до самоосвіти й самовдосконалення впродовж життя, самовизначитися та самореалізуватися в професійному плані. Вплив фахової практики, на думку студентів, на практичні вміння такий: 70,19% вважають, що вплив – сильний, 29,815% вважають його слабким.

Аналізуючи результати відповідей, можна стверджувати, що фахова практика найбільше впливає на формування дослідницьких (89,42%), комунікативних (71,15%) та практичних умінь (70,19%), що є важливим аспектом під час роботи вчителя хімії та біології у школі. Одержані дані подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Виявлення рівня впливу фахової практики на професійно значущі вміння майбутніх педагогів

Уміння	Так			ні
	сильний (%)	середній (%)	незначний (%)	(%)
Методичні вміння	38,46	50,96	10,58	-
Інформаційні вміння	19,23	21,15	59,62	-
Творчі вміння	28,85	59,29	-	11,86
Дидактичні вміння	20,19	59,94	19,87	-
Вміння розподілу уваги	40,06	29,81	19,87	10,26
Комунікативні вміння	71,15	9,63	8,97	10,25
Організаційні вміння	59,94	30,13	9,93	-
Дослідницькі вміння	89,42	-	10,58	-
Самоосвітні вміння	19,87	50	20,19	9,94
Практичні вміння	70,19	29,81	-	-

Таким чином, одержані нами результати свідчать, що переважна більшість студентів (85%) відзначають високий вплив фахової практики на формування у них професійно значущих умінь. Усе це вимагає створення дійової системи професійної підготовки вчителів природничих дисциплін під час проходження фахової практики, яка б піднесла професійну підготовку майбутнього вчителя природничих дисциплін на якісно новий рівень, а в подальшій педагогічній діяльності сприяла б успішному використанню набутого в минулому теоретичного та практичного досвіду вже у шкільних умовах.

Література

1. Бешелев С. Д. Математико-статистические методы экспертных оценок / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич – М. : Статистика, 1974. – 160 с.
2. Гоноблин Ф. Н. О педагогических способностях / Ф. Н. Гоноблин // Вопросы психологии личности. – М. : Учпедгиз, 1960. – С.117 – 123.
3. Закон України «Про національну програму інформатизації» / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. ивд-во, 1998.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учебное пособие./ И. А. Зимняя – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – С. 132 – 134.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко – К. : Абрис, 1997. – С. 28.
6. Сластенин В.А. Педагогика. – Инновационная деятельность / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – С. 173 – 174.
7. Спирин Л. Ф. Формирование общепедагогических умений учителя (на материале подготовки студентов педагогического вуза и воспитательной работы); дисс...док. пед.наук: 13.00.01 / Л. Ф. Спирин. – М., 1980.– С. 145.
8. Тимчишин В. О Логіка наукового до-слідження: методичні рекомендації / В. О Тимчишин, Л. П. Тимчишин, В. А. Поліщук– Тернопіль, 1999. – 22 с.
9. Щербаков А. И. Психологические основы формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования. / А. И. Щербаков – Л. : ЛГПИ./ – 1967. – С. 50.